

1. Millainen oikeusturva minulla on, jos joudun yritystoimintaan liittyvän ihmisoikeusloukkauksen uhriksi maassanne? Voinko saada korvausta?

Ihmisoikeusloukkauksiin liittyvästä oikeusturvasta määrätään Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja Tanskan perustuslaissa. Niissä ei tehdä eroa yritystoimintaan liittyvien ja muiden ihmisoikeusloukkauksien välillä.

Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeussopimus otettiin osaksi Tanskan lainsäädäntöä 29. huhtikuuta 1992 annetulla lailla nro 285. Tanskan oikeuskäytännön mukaan viranomaiset voivat joutua maksamaan korvausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen rikkomisesta taloudellisten ja muiden kuin taloudellisten vahinkojen osalta. Vastuu on oikeuskäytännön mukaan objektiivinen, ja lisäksi sovelletaan Tanskan oikeuden yleisiä vahingonkorvausperiaatteita.

Euroopan unionin perusoikeuskirja

Kaikkien Tanskan viranomaisten on noudatettava EU:n perusoikeuskirjaa pannessaan EU:n lainsäädäntöä täytäntöön. Tanskan tuomioistuinten on myös taattava oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta voidaan varmistaa tehokas oikeussuoja EU:n oikeuden kattamilla aloilla. Tähän sisältyy EU:n perusoikeuskirja.

Tanskan perustuslaki

Tanskan perustuslain luvuissa VII ja VIII luetellaan useita vapauksia ja ihmisoikeuksia. Henkilökohtaiset vapaudet koskevat yksilönvapautta (§71), kotia ja yksityisyyttä (§72), omistusoikeutta (§73) sekä uskonnonvapautta ja oikeutta olla joutumatta syrjityksi (§67, §68 ja §70). Poliittiset vapaudet koskevat sananvapautta (§77), yhdistymisvapautta (§78) ja kokoontumisvapautta (§79). Lisäksi perustuslaissa taataan oikeus vapaaseen ja yhtäläiseen liiketoiminnan harjoittamiseen (§74), oikeus valtion apuun (§75) ja oikeus maksuttomaan perusopetukseen sekä vapaus valita koulunkäyntimuoto (skolefrihed) (§76).

Perustuslain §73 muodostaa oikeusperustan oikeudelle saada täysi korvaus pakkolunastuksesta aiheutuneesta taloudellisesta menetyksestä.

2. Onko erikseen vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin sovellettavia sääntöjä? Sovelletaanko näitä sääntöjä ympäristörikkoksiin vai vakavaan työvoiman hyväksikäyttöön?

Sen enempää kansallisella kuin kansainväliselläkään tasolla ei ole erikseen vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin sovellettavia sääntöjä.

Suhteellisuusperiaatteella on kuitenkin merkitystä arvioitaessa ihmisoikeusloukkauksia ja niiden vakavuutta. Ihmisoikeusloukkauksiin liittyvästä oikeusturvasta määrätään Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa ja Tanskan perustuslaissa.

3. Olen joutunut monikansallisen eurooppalaisen yrityksen toiminnasta johtuvan ihmisoikeusloukkauksen uhriksi EU:n ulkopuolella. Onko minulla oikeus viedä asia maanne tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos en ole EU:n kansalainen tai en asu EU:ssa? Millä edellytyksillä voin väittää, että oikeuksiani on loukattu? Mistä saan lisätietoa?

Tanskassa kaikki yksityishenkilöt voivat lähtökohtaisesti viedä asian kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tämä koskee sekä EU:n kansalaisia että muita kuin EU:n kansalaisia. Lisätietoja asian saattamisesta tuomioistuimen käsiteltäväksi on osoitteessa <http://www.domstol.dk/>.

4. Jos ihmisoikeusloukkaus johtuu monikansallisen eurooppalaisen yrityksen toiminnasta EU:n ulkopuolella, voivatko oikeusasiamieslaitos, tasa-arvoelimet tai kansalliset ihmisoikeusjärjestöt auttaa uhria? Voivatko ne tutkia asiaani, jos en ole EU:n kansalainen tai en asu EU:ssa? Onko maassanne muita julkisia tahoja (esim. työ- tai ympäristönsuojeluviranomaisia), jotka voivat tutkia asiaani? Mistä löydän tietoa oikeuksistani?

Tanskan kansallinen ihmisoikeusinstituutti (Institut for Menneskerettigheder) edistää ja suojelee ihmisoikeuksia muun muassa neuvomalla kansankäräjiä (Folketinget), hallitusta, muita viranomaisia ja yksityisiä toimijoita ihmisoikeuksien alalla sekä jakamalla tietoa ihmisoikeuksista. Tanskan kansallinen ihmisoikeusinstituutti voi auttaa myös syrjinnän uhreja saamaan tapauksensa käsittelyyn ottaan asianmukaisesti huomioon uhrien, yhdistysten, järjestöjen ja muiden oikeushenkilöiden oikeudet.

Kansankäräjien oikeusasiamies käsittelee periaatteessa ainoastaan julkishallintoa koskevia kanteluja.

Tanskassa on erillisiä mekanismeja elinkeinotoimintaan liittyvien ihmisoikeusloukkauksien käsittelyyn, muun muassa tuomioistuimet, työtuomioistuin, kansallinen työtaturma- ja ammattitaitoimisto (Arbejdsskadestyrelsen), yhdenvertaisuuslautakunta (Ligebehandlingsnævnet) ja MKI (Mæglings- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd), joka edistää vastuullista yritystoimintaa toimimalla välittäjänä ja käsittelemällä kanteluja. Työmarkkinoilla osapuolet tekevät toisinaan keskenään luottamuksellisia sovintoratkaisuja tapauksissa, joilla voi olla merkitystä ihmisoikeuksien kannalta.

5. Onko maanne velvoittanut monikansalliset eurooppalaiset yritykset ottamaan käyttöön valitusmekanismeja tai sovittelupalveluja niiden toiminnasta johtuvien ihmisoikeusloukkausten käsittelyä varten? Sovelletaanko näitä velvoitteita myös EU:n ulkopuolella tapahtuneisiin ihmisoikeusloukkauksiin? Kuka vastaa näiden toimintojen valvonnasta maassanne? Onko saatavilla julkisia raportteja järjestelmän toiminnasta?

Monikansallisia eurooppalaisia yrityksiä ei ole Tanskan lainsäädännössä velvoitettu ottamaan käyttöön valitusmekanismeja tai sovittelupalveluja niiden toiminnasta johtuvien ihmisoikeusloukkausten käsittelyä varten.

Tanskassa on lailla perustettu MKI (Mæglings- og Klageinstitutionen for Ansvarlig Virksomhedsadfærd), jonka tehtävänä on luoda puitteet sovittelulle, vuoropuhelulle ja konfliktien ratkaisulle.

MKI on Tanskan kansallinen OECD-yhteyspiste, jonka tehtävänä on käsitellä valituksia, jotka liittyvät esimerkiksi tanskalaisten yritysten mahdolliseen vastuuttomaan käyttäytymiseen Tanskassa ja ulkomailla esimerkiksi liikesuhteiden yhteydessä. Lisäksi se tarjoaa sovittelua vahinkoa kärsineen osapuolen ja vastaajan välillä. MKI käsittelee valituksia ja voi tarjota sovittelua monikansallisia yrityksiä koskevien OECD:n suuntaviivojen rikkomiseen liittyvissä asioissa, jotka koskevat esimerkiksi ihmisoikeuksia ja työntekijöiden oikeuksia, kansainvälisiä ympäristönormeja ja korruptiota.

MKI julkaisee vuosikertomuksia toiminnastaan, mukaan lukien käsittelemistään valituksista ja toteuttamistaan sovittelumenettelyistä. Valituksen käsittelyyn yhteydessä se saattaa myös julkaista lausuntoja, joissa voidaan esimerkiksi moittia yrityksen toimintaa.

MKI on riippumaton laitos, jonka tehtävänä on tutkia tapauksia omasta aloitteestaan. Se ei kuitenkaan valvo tanskalaisten yritysten toimintaa.

6. Jos haen suojaa yritystoimintaan liittyvän ihmisoikeusloukkauksen vuoksi ja olen haavoittuvassa asemassa, onko minulla erityisiä oikeuksia? Voinko saada oikeusapua ja millä edellytyksillä? Mitä kuluja oikeusapu kattaa? Onko minulla oikeus saada oikeusapua samoin edellytyksin, jos en ole EU:n kansalainen tai en asu EU:ssa?

Henkilöillä, jotka ovat joutuneet yritystoimintaan liittyvän ihmisoikeusloukkauksen uhreiksi, ei ole erityisiä oikeuksia (ks. kysymys 1). Tanskassa on kahdenlaista valtion tukemaa oikeusapua: maksuton oikeudenkäynti (fri proces) ja yleinen oikeusapu (offentlig retshjælp). Oikeusavun saamiseen ei liity vaatimusta Tanskan tai EU:n kansalaisuudesta.

Maksuton oikeudenkäynti

Jos maksutonta oikeudenkäyntiä koskeva hakemus hyväksytään, valtio vastaa kaikista hakijalle koituvista kuluista. Edellytyksenä on muun muassa se, että hakijan tulot eivät ylitä oikeudenkäymislain (retsplejeloven) §325 :n 3–5 momentissa määriteltyä tuloarajaa ja että hänellä ei ole oikeusturvavakuutusta tai muuta oikeudenkäynnin kulut kattavaa vakuutusta. Tulorajoa nostetaan vuosittain (ks. oikeudenkäymislain §328 :n 2 momentti). Vuonna 2019 yksin elävän hakijan tulot saavat olla enintään 329 000 Tanskan kruunua, ja jos hakija on parisuhteessa, parin yhteiset tulot saavat olla enintään 418 000 Tanskan kruunua.

Lisäksi edellytyksenä on, että hakijalla katsotaan olevan perustellut syyt asian ajamiseen (ks. oikeudenkäymislain §328 :n 2 momentti).

Oikeudenkäymislain §327:ssä luetellaan kuitenkin tietyt erityistapauksia, joissa ei edellytetä, että hakijalla on perustellut syyt asian ajamiseen. Näissä tapauksissa hakijalle on myönnettävä maksuton oikeudenkäynti, jos hän täyttää §325:ssä säädetyt taloudelliset edellytykset. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että hakijan hakemus hyväksytään (ks. §327:n 4 momentti).

Yleinen oikeusapu

Oikeusapuun liittyy kolme vaihetta (ks. oikeudenkäymislain §323, 1. joulukuuta 2015 annettu asetus (bekendtgørelse) nro 1503 ja 28. marraskuuta 2018 asianajajan antamasta yleisestä oikeusavusta annettu asetus nro 1373. Kaikilla on oikeus saada suullisesti (ja maksutta) perusneuvontaa riita-asian kannalta tärkeistä oikeudellisista kysymyksistä sekä käytännöllisistä ja taloudellisista mahdollisuuksista viedä asiaa eteenpäin (vaihe 1).

Henkilöillä, jotka täyttävät maksutonta oikeudenkäyntiä koskevat taloudelliset edellytykset, on joiltain osin oikeus myös maksuttomaan oikeusapuun, joka voi olla neuvontaa tai apua yksittäisten asiakirjojen, kuten maksutonta oikeudenkäyntiä koskevan hakemuksen, laatimisessa (vaihe 2). Jos on kyse riita-asiasta, jossa pidetään mahdollisena, että se voitaisiin ratkaista sovittelulla asianajajan avustuksella, asianomaisella henkilöllä on oikeus myös osittain maksuttomaan asianajajan antamaan oikeusapuun (vaihe 3).

Palkkio asianajajan vaiheessa 2 antamasta oikeusavusta on (vuonna 2019) 1 040 Tanskan kruunua (sis. alv:n). Valtio maksaa siitä 75 % ja hakija loput.

Palkkio asianajajan vaiheessa 3 antamasta oikeusavusta on 2 390 Tanskan kruunua (sis. alv:n). Valtio maksaa siitä puolet ja oikeusavun hakija toisen puolen. Valtio maksaa kuitenkin oikeusapupalkkion kokonaisuudessaan, jos se liittyy maksutonta oikeudenkäyntiä koskevaan hakemukseen.

Valtiolta ei kuitenkaan yleensä voida hakea tukea oikeusavun vaiheisiin 2 ja 3, jos on alusta alkaen selvää, että menettelyä ei voida saattaa päätökseen ilman, että kulut nousevat vaiheessa 2 yli 1 040 Tanskan kruunun ja vaiheessa 3 yli 2 390 Tanskan kruunun. Lisäksi valtion varoista oikeusavun vaiheisiin 2 ja 3 maksettu tuki kattaa vain ne kulut, joita oikeusturvavakuutus tai muu vakuutus ei kata.

Päivitetty viimeksi: 28/12/2020

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetystä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.